

Eindrapport schooljaar 2015 - 2016

Project 'Gedragswerk'

Resultaat door verbinden

12 oktober 2016

Stichting Gedragswerk

Project 'Gedragswerk'

Projectleider: Bart van Kessel

Wilhelmina Druckerweg 7

4105 EP Culemborg

info@Gedragswerk.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Werkwijze en uitgangspunten	4
3. De resultaten van 'Gedragswerk' in het schooljaar 2015 – 2016	6
3.1. Activiteiten	6
3.1.1. Lokale interventies	6
3.1.2. Ontwikkelprojecten gericht op lokale en regionale versterking	7
3.1.2.1. Lansbrekers	7
3.1.2.2. Gelukkig hebben we de leerkracht nog	8
3.1.2.3. JJI (Onderwijs in geslotenheid)	8
3.1.2.4. Verzuimregistratie	9
3.1.2.5. Ondersteuning RMC coördinatoren	10
3.1.2.6. Versterking aanpak thuiszittende leerlingen gemeenten	10
3.1.2.7. Participatie interventieteam Ministeries OCW en VWS	11
3.1.3. Verbinding landelijke werkagenda passend onderwijs	11
3.2. Verspreiding van de methodiek 'Gedragswerk'	12
3.3. Jaarlijkse evaluatie	13

1. Inleiding

Deze rapportage beschrijft de werkwijze en de resultaten in het elfde schooljaar 2015 – 2016 van project 'Gedragswerk'. De Stichting Gedragswerk verantwoordt hierin (conform het gestelde ad 'Verantwoording' van de desbetreffende beschikking) de door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap toegekende subsidie (de dato 9 juli 2015, met verplichtingnummer 50500-886095).

'Gedragswerk' heeft tot doel het bevorderen van de regionale samenwerking rondom leerplichtige leerlingen die in het (speciaal) primair onderwijs, het (speciaal) voorgezet onderwijs, of het MBO, tussen wal en schip (dreigen te) vallen en niet het onderwijs krijgen dat zij nodig hebben. In het leeuwendeel van de gevallen gaat het om thuiszittende leerplichtige leerlingen of diegenen voor wie dit dreigt. Dit op een zodanige wijze dat op de korte termijn een concrete en krachtige impuls wordt gegeven aan de omvang en kwaliteit van de regionale samenwerking en aan de handelingsbekwaamheid van de betrokken regionale actoren (zowel op uitvoerend, als op organisatorisch en bestuurlijk niveau). Met als gewenst resultaat een vermindering van het aantal leerlingen dat niet het passende onderwijs krijgt waarop zij recht hebben.

Project 'Gedragswerk' wordt uitgevoerd door de stichting Gedragswerk, gevestigd te Culemborg. Onder leiding van Bart van Kessel (projectleider) werken 11 sparring partners en de projectsecretaris aan het realiseren van de projectambities. Projectleider en secretaris doen dit in samenspraak met de Raad van Toezicht van de stichting Gedragswerk. Hierin hebben zitting mevrouw Anne-Miek Nelissen Hanssen (Vice-voorzitter Raad van Toezicht Stichting Maxima Medisch Centrum te Veldhoven, Lid Raad van Toezicht Stichting Dichterbij te Gennep, Lid Raad van Toezicht Stichting Signum Onderwijs.), de heer Dr. Huub Pijnenburg (lector werkzame factoren in de zorg voor jeugd aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen) en de heer Maarten Faas (voorzitter van het College van bestuur van Orthopedagogisch centrum De Ambelt).

Gedurende het schooljaar 2015 – 2016 werd periodiek overleg gevoerd over de voortgang, ervaringen en resultaten van project 'Gedragswerk' met het Ministerie van OCW.

Wat werd in het schooljaar 2015 – 2016 bereikt? Deze vraag wordt, voorafgegaan door een korte beschrijving van de werkwijze en uitgangspunten van 'Gedragswerk' in hoofdstuk 2, uitvoerig beantwoord in hoofdstuk 3. Inclusief een vergelijking van de feitelijke realisatie van activiteiten in het schooljaar 2015 – 2016 met de voorgenomen realisatie zoals beschreven in het plan van aanpak voor dit schooljaar. Hoofdstuk 4 bevat, tot slot, het financieel verslag, dat de tijdsinvestering en het budget toont.

2. Werkwijze en uitgangspunten

De kerntaak van project 'Gedragswerk' is het ontwikkelen en versterken van de regionale samenwerking rondom leerplichtige leerlingen die in het (speciaal) primair onderwijs, het (speciaal) voorgezet onderwijs, of het MBO, tussen wal en schip (dreigen te) vallen en niet het onderwijs krijgen waarop zij recht hebben.

De werkwijze en methodiek van 'Gedragswerk' zijn uitvoerig beschreven en gedocumenteerd¹. De belangrijkste kenmerken en uitgangspunten zijn de volgende:

1. Vertrekpunt vormen de leerlingen die niet het onderwijs ontvangen dat ze nodig hebben en waarbij sprake is van handelingsverlegenheid bij een of meer van de betrokken partijen. Deze handelingsverlegenheid kan zijn oorzaak vinden in drie vragen: 'wat is voor deze leerling een effectieve oplossing? (kennen)', 'hoe zorgen we er voor dat alle betrokkenen datgene wat nodig is ook daadwerkelijk kunnen doen? (kunnen)', 'hoe krijgen we voor elkaar dat diegenen die nodig zijn voor een effectieve oplossing samen willen werken aan de effectuering? (willen)'.
2. Deze leerlingen zijn met naam en toenaam bekend. Altijd is de eerste stap het in kaart brengen van de leerlingen die het betreft.
3. Project 'Gedragswerk' is een *bottom up aangestuurde stimulans* voor de regionale samenwerking: vertrekkend vanuit concrete vragen om ondersteuning vanuit de regio's, worden oplossingen aangereikt. Deze vragen kunnen afkomstig zijn van elke willekeurige regionale partij: leerkrachten, schoolleiders, intern begeleiders, ambulante begeleiders, coördinatoren van samenwerkingsverbanden, leerplichtambtenaren, wethouders of ouders. Kenmerkend is dat het telkens weer gaat om vastgelopen situaties waarin een of meerdere partijen niet (meer) in staat zijn om effectief te communiceren of samenwerken.
4. Enerzijds gaat het om oplossingen voor problemen die een adequate ondersteuning van specifieke leerlingen in de weg staan. Anderzijds gaat het er om de bij veldpartijen aanwezige knelpunten uit de wereld te helpen. De adviseurs of sparring partners van 'Gedragswerk' staan regionale partijen hierin *met raad en daad* bij.
5. Altijd wordt gebruik gemaakt van de (gebundelde) krachten van al actieve organisaties en bestaande ondersteuningstrajecten. 'Gedragswerk' wil *geen nieuwe loot* zijn aan de stam van projecten en voorzieningen, maar het gebruik bevorderen van al datgene wat er al is. Het project wil verbinden!
6. 'Gedragswerk' stimuleert *het gesprek* op lokaal en regionaal niveau en streeft zo 'verbinding' na van de lokale en regionale partijen. In deze gesprekken worden werkagenda's opgesteld met afspraken over te bewandelen weg en gewenste resultaten.
7. In werkagenda's wordt ook telkens weer aandacht besteed aan preventie: wat is er – op een systemisch niveau - voor nodig om herhaling van deze situatie met vergelijkbare leerlingen te voorkomen? De ambitie is om zo de lokale en regionale aanpak van de thuiszittersproblematiek te versterken.

Samengevat komt de werkwijze van 'Gedragswerk' er op neer dat sparring partners van 'Gedragswerk' 'de ontmoeting' stimuleren op lokaal en regionaal niveau en zo "verbinding" nastreven van regionale partijen. Dit door (a) gesprekken tot stand te brengen, (b) er voor te zorgen dat deze worden voortgezet zolang als nodig is en (c) concrete resultaten te boeken. 'Gedragswerk' zoekt binnen en met actieve netwerken oplossingen voor leerling(en) die thuis zitten of voor wie dat dreigt en daardoor geen passend onderwijs krijgen. In de participerende regio's wordt vastgesteld (1) wie de (potentiële) thuiszitters zijn, (2) hoe het komt dat deze kinderen buiten de boot vallen, (3) hoe deze specifieke gevallen kunnen worden opgelost, (4) wie de bij een oplossing benodigde partijen zijn, (5) welke systemische maatregelen nodig zijn om het aantal thuiszitters af te laten nemen, (6) en op welke manier de voorgestelde activiteiten worden uitgevoerd (al dan niet met ondersteuning vanuit 'Gedragswerk').

¹ Onder meer in de jaarlijkse rapportages voor het Ministerie van OCW, artikelen op de website van Gedragswerk (www.gedragswerk.nl), maar daarnaast ook in verschillende artikelen die werden gepubliceerd in diverse vakbladen.

Aan de door de sparring partners geïnitieerde gesprekken nemen de meest uiteenlopende partijen deel. Uit de kerntaak van 'Gedragswerk' volgt dat het gaat om stakeholders in en om het (speciaal) basisonderwijs, het (speciaal) voortgezet onderwijs en het MBO. Het gaat om belanghebbenden zowel op bestuurlijk- en beleidsniveau, als op management- en uitvoerend niveau. Gesprekspartners zijn dan ook bestuurders van scholen, samenwerkingsverbanden en regionale expertise centra, (bovenschoolse) directeurs van onderwijsinstellingen, intern begeleiders en zorgcoördinatoren, leerkrachten, wethouders, gemeentelijke beleidsambtenaren, leerplichtambtenaren, RMC-coördinatoren, ambulante begeleiders, vertegenwoordigers van maatschappelijk werk, welzijn, zorg, justitie en veiligheid. Daarnaast nemen ook ouders en hun vertegenwoordigers vaak deel aan deze gesprekken.

In veel gevallen gaat het om gesprekken die onder grote druk worden uitgevoerd. Immers, 'Gedragswerk' komt vooral in beeld in situaties waarin lokale en regionale partijen er niet op eigen kracht samen uit komen. Het gaat om vastgelopen situaties. Vaak is dan ook sprake van conflictueuze situaties. Dit vraagt van de sparring partners van 'Gedragswerk' dat zij allereerst effectief met conflicten weten om te gaan en de partners "aan de gesprekstafel" zover weten te krijgen dat zij (weer) met elkaar gaan communiceren en samenwerken.

De uitvoering van de voorgestelde activiteiten, beschreven in werkagenda's, vindt IN en DOOR de deelnemende regio's plaats. Zij worden met raad en daad bijgestaan door de sparring partners van 'Gedragswerk'. Deze werken samen met de al genoemde regionale veldpartijen aan het ontwikkelen en realiseren van oplossingen voor de problemen die maken dat leerlingen thuis zitten en zo tussen wal en schip vallen. 'Gedragswerk' biedt daadwerkelijke en concrete ondersteuning. Dit echter zonder de verantwoordelijkheid van de regionale veldpartijen over te nemen en altijd tijdelijk.

De werkwijze van 'Gedragswerk' brengt met zich mee dat telkens weer zorgvuldig wordt bekeken welke lokale en regionale partijen een rol (dienen te) spelen om beweging te kunnen krijgen in vastgelopen situaties. Dit brengt met zich mee dat ook altijd wordt vastgesteld of al dan niet een rol is weggelegd voor 'Gedragswerk' ten aanzien van een specifieke hulpvraag. 'Gedragswerk' zal de hulpvraag overdragen wanneer duidelijk is dat (1) het meer aan een andere partij is om aan de slag te gaan en (2) deze partij aangeeft ook daadwerkelijk werk te kunnen en willen maken van de desbetreffende hulpvraag. Na overdracht trekt de sparring partner zich terug.

Dit is bijvoorbeeld vaker het geval op het moment dat ouders 'Gedragswerk' benaderen met de vraag hen te helpen in de rondom hun kind vastgelopen situatie. Het ligt dan meer voor de hand dat een onderwijsconsulent deze vraag oppakt. Met de toename van het aantal ouders dat 'Gedragswerk' benadert, is vaker een rol weggelegd voor de onderwijsconsulenten en wordt dan ook toenemend met hen samengewerkt rondom individuele casuïstiek.

De sparring partners fungeren in dit proces als adviseurs, initiatiefnemers, regisseurs, gespreksleiders, katalysatoren, mediators, partners in de uitvoering en buitenbeentjes die prikkelen en irriteren als dat nodig is om beweging te brengen in vastgelopen regionale situaties.

3. De resultaten van ‘Gedragswerk’ in het schooljaar 2015 - 2016

3.1. Activiteiten

3.1.1. Lokale interventies

- De sparring partners voerden 178 interventies uit, in 132 regio's². De in het plan van aanpak voor het schooljaar 2015 – 2016 opgenomen doelstelling was 120 regio's. Alle interventies worden gedetailleerder beschreven in bijlage 1.
- Er kwamen elke maand nieuwe verzoeken binnen om met raad en daad bij te staan. Met de maanden september en oktober 2015 en januari en maart 2016 als koplopers. Augustus en december 2015 waren de rustigste maanden.
- Deze interventies vonden plaats in alle provincies.
- Er is structureel deelgenomen aan 19 actie- of thuiszitterstafels in Alkmaar, Amsterdam, Barendrecht, Albrandswaard, Ridderkerk, Den Haag, Eindhoven, Friesland Noord, Friesland Zuid Oost, Helmond, Maastricht, Nijmegen, Roermond, het Samenwerkingsverband Ede – Wageningen, het Samenwerkingsverband Reformatorisch Onderwijs, het Samenwerkingsverband Zuid Kennemerland, Tiel, Tynaarlo en Utrecht.
- De insteek van alle interventies was tweërlei. Enerzijds was sprake van leerlingen die tussen wal en schip (dreigden te) vielen, leerplichtige leerlingen – met andere woorden – die ongewenst thuiszaten of voor wie dat dreigde. In al deze gevallen ging het er eerst en vooral om voor deze kinderen weer passend onderwijs te realiseren. Pas als dat gelukt was, kregen de op systeemniveau te nemen maatregelen aandacht. In het schooljaar 2015 – 2016 werd, net als in voorgaande jaren, passend onderwijs gerealiseerd voor thuiszittende leerlingen, of voor hen waarvoor dat dreigde. Voor zover bij de sparring partners bekend werd door de samenwerking van regionale veldpartijen en sparring partners voor circa 90 kinderen passend onderwijs gerealiseerd.
- Anderzijds werd bij elke interventie aandacht besteed aan de relevante systemische vragen. Deze hadden betrekking op de oorzaken van problematiek en gewenste oplossingen, mede vanuit het oogpunt van preventie. Veelal vormden knelpunten rondom leerlingen de aanleiding voor deze systemische vragen, maar niet altijd. In het voorbije schooljaar waren de meest voorkomende vragen die op tafel kwamen de volgende:
 1. Hoe brengen wij de tussentijdse groei in onze regio tot stilstand?
 2. Hoe heeft het zo ver kunnen komen, zo fout kunnen gaan?
 3. Hoe komen wij tot een doelgroep specifieke aanpak?
 4. Hoe komen wij tot een goed zicht op de thuiszittende leerlingen (cijfers)?
 5. Hoe komt het dat niemand dit (veel) eerder heeft opgepakt?
 6. Hoe kunnen wij creatiever leren omgaan met de wet- en regelgeving om tot oplossingen te komen?
 7. Hoe kunnen wij de onderlinge afstemming versterken (in een multidisciplinaire omgeving)?
 8. Hoe kunnen wij onze aanpak van thuiszitters en voortijdig schoolverlaters versterken?
 9. Hoe richten wij een actie- of thuiszitterstafel in?
 10. Hoe te werk gaan wanneer een oplossing vraagt om regio-overstijgende inspanningen en samenwerking?
 11. Hoe versterken wij onze samenwerking (ook in relatie tot jeugdzorg en justitie)?

² Een regio is gedefinieerd als een samenstel van actoren in het veld dat zich richt op een specifiek geografisch gebied (variërend van dorp en stad, tot provincie).

12. Wat is de oplossing voor dit kind en hoe realiseren we deze?
13. Wat is wiens rol?
14. Wie is er NU verantwoordelijk?
15. Wie kan en wil de verantwoordelijkheid nemen voor deze leerling of deze situatie?
16. Wil Gedragswerk bemiddelen in deze geëscaleerde situatie?

- Van de 178 interventies werden er 112 (63%) gedurende het schooljaar afgerond. Van afronding is sprake wanneer een oplossing is gevonden voor het probleem dat op tafel lag, of wanneer actoren aangeven op eigen kracht verder te kunnen en willen. In de overige gevallen is sprake van een langer durende betrokkenheid van *'Gedragswerk'*. Dat dit in belangrijke mate het gevolg is van de aandacht voor systemische vragen, ligt voor de hand.
- *'Gedragswerk'* maakt deel uit van een actief netwerk van landelijke, regionale en lokale partijen. Het aantal structurele contacten komt uit op circa 2.190³ onderwijs-, zorg- en andere professionals, alsmede ouders. Daar komen nog bij de, zowel incidentele als structurele contacten via de social media LinkedIn en Twitter.
- In de loop van het schooljaar werd 232 maal telefonisch contact opgenomen met *'Gedragswerk'*. Vaak (120 maal) ging het om onderwijs- en zorgprofessionals die contact zochten met een van de sparring partners. Daarnaast namen 64 leerplichtambtenaren en 48 ouders contact op met concrete – op individuele leerlingen gerichte - hulpvragen. Deze werden opgepakt door sparring partners of doorverwezen naar andere instanties (zoals de Onderwijszorgconsulenten). Naar de Onderwijszorgconsulenten wordt altijd doorgesluist wanneer tijdens het eerste contact blijkt dat deze nog niet ingeschakeld werden, of wanneer duidelijk is dat de vraagstelling geen systemische raakvlakken heeft.

3.1.2. Ontwikkelprojecten gericht op lokale en regionale versterking

'Gedragswerk' voerde in meerdere regio's zogenaamde ontwikkelprojecten uit. In deze projecten wordt de methodiek *'Gedragswerk'* ingezet om belangrijke vragen of problemen aan te pakken. De ervaringen opgedaan in deze projecten, worden na afronding telkens weer benut in de interventies van *'Gedragswerk'* en daarnaast gedeeld met veldpartijen in bijvoorbeeld werkbijeenkomsten. In het schooljaar 2015 – 2016 werden zes ontwikkelprojecten uitgevoerd met de ambitie de opbrengsten landelijk te verspreiden. Deze worden onderstaand toegelicht.

3.1.2.1. *'Lansbrekers'*

Ingrado, Gedragswerk, LECSO, LBBO en Ouders & Onderwijs startten in het schooljaar 2015 – 2016 een landelijk initiatief tot versterking van de aanpak van thuiszitten. Al snel gesteund door PO-Raad en VO-Raad. Onder de naam *'Lansbrekers'* werden professionals van gemeenten, samenwerkingsverbanden, scholen, organisaties op het terrein van zorg en arbeid, alsmede ouders, uitgenodigd om mee te doen met dit initiatief. Meedoen betekende enerzijds 'ja' zeggen tegen extra inspanningen om thuiszitten aan te pakken. Anderzijds bracht dit de adoptie van een in de loop van de jaren door Gedragswerk ontwikkelde methodiek met zich mee. Deze wordt onder meer uitvoerig beschreven op de in het schooljaar 2015 – 2016 ontwikkelde website www.lansbrekers.nu.

Tijdens de dag van de leerplicht op 17 maart 2016 organiseerden de partners een landelijke bootcamp waar het startschot voor deze beweging werd gegeven. Hieraan namen 250 Lansbrekers deel.

Als voorbereiding op de realisatie in het schooljaar 2016 – 2017 ontwikkelden de samenwerkende partners een modulair opgebouwde training voor de Lansbrekers. Gedragswerk nam hierbij het voortouw in de

³ Een belangrijk deel van deze contacten is opgenomen in het (e-mail) adressenbestand van Gedragswerk en ontvangt daarmee ook de periodieke mailing. Voor het overige gaat het om de persoonlijke contacten van de sparring partners.

ontwikkeling van de eerste trainingsmodule: 'methodiek om een lans te breken'. Daarnaast werden door de partners ontwikkeld de module 'geweldloze communicatie' en de module 'wet- en regelgeving'.

Gedragswerk stelde tot slot het vitaliseringsplan Lansbrekers op, waarin wordt beschreven welke stappen worden gezet in het schooljaar 2016 – 2017 om de beweging van Lansbrekers te laten groeien en te activeren. De al genoemde training vormt het vertrekpunt van dit plan.

3.1.2.2. 'Gelukkig hebben we de leerkracht nog'

'*Gelukkig hebben we de leerkracht nog!*' is een gezamenlijk project van LECSO en 'Gedragswerk'. Dit project vertrekt vanuit de opvatting dat de leerkracht, naast de schoolleider, een cruciale rol speelt in het waarborgen van de kwaliteit van het onderwijs in het algemeen en het realiseren van de ambities van passend onderwijs in het bijzonder. Hoeveel specialisten er ook bij het onderwijs aan een kind betrokken zijn, in het primaire proces is de leraar altijd de eerste verantwoordelijke en heeft deze altijd de regie. Met dit aanbod willen we een concrete aanpak presenteren die leerkrachten in reguliere scholen hiertoe (nog beter) in staat stelt.

De kernvraag van dit project is: *Wat is er IN de klas nodig om leerlingen voor wie passend onderwijs niet vanzelf spreekt toch het bij hen passende onderwijs te bieden? Zodanig dat zij in de klas kunnen blijven.*

Antwoorden worden gezocht in de eigen, versterkte kracht van de leerkracht en in de specifieke vormgeving van het onderwijs. Dit brengt drie hele concrete vragen met zich mee: Wat vraagt onderwijs aan leerlingen voor wie passend onderwijs niet vanzelf spreekt van de eigen kracht (motivatie en competentie) van de leerkrachten? Welke vormgeving van het onderwijs sluit hierop het beste aan? Hoe realiseren we dat wat nodig is?

In het schooljaar 2015-2016 zijn in de regio's Tilburg en Helmond kleinschalige proefprojecten uitgevoerd. Deze waren gericht op het versterken van de samenwerking van regulier en speciaal onderwijs.

LECSO en Gedragswerk evalueerden de projectresultaten. De belangrijkste conclusie is dat de binnen het project ontwikkelde werkwijze effectief is. Met deze werkwijze leren partijen elkaar beter kennen en komt samenwerking tot stand vanuit vragen van leerkrachten. De concrete aanpak spreekt het leeuwendeel van de deelnemers (erg) aan. De uitkomsten van deze evaluatie hebben er toe geleid dat de werkwijze is geïntegreerd in de aanpak van de al genoemde Lansbrekers.

3.1.2.3. 'JJI' (Onderwijs in geslotenheid)

In het schooljaar 2015 – 2016 werden de navolgende activiteiten uitgevoerd:

Gericht op samenwerkingsverbanden voortgezet onderwijs en onderwijs in geslotenheid:

- De landelijke projectgroep "onderwijs in geslotenheid en SWV-en VO" heeft in november 2015 met de notitie "Afspraken tussen onderwijs in geslotenheid en samenwerkings- verbanden VO" haar activiteiten afgerond. Gedragswerk heeft de overleggen van de projectgroep voorbereid, de verslaglegging verzorgd en de opbrengst beschreven. In 2016 is deze notitie als brochure verschenen.
- Om deze afspraken onder de aandacht van de samenwerkingsverbanden Voortgezet Onderwijs te brengen heeft 'Gedragswerk' een bijdrage geleverd aan een workshop hierover tijdens de landelijke conferentie van SWV-en VO in Lunteren in oktober 2015.

Gericht op samenwerkingsverbanden primair en voortgezet onderwijs en onderwijs in geslotenheid:

- Eind 2015 heeft de projectgroep “onderwijs in geslotenheid en SWV-en VO” de wens uitgesproken om een nieuwe werkgroep te formeren met als doel ook afspraken te maken over de samenwerking en afstemming tussen samenwerkingsverbanden PO en VO en scholen in (open) residentiële instellingen te bevorderen. Het verschil in bekostiging tussen “open” en “gesloten scholen” zorgt in de praktijk namelijk voor een aantal specifieke vraagstukken waardoor de reeds gerealiseerde basisafspraken niet ook in de open residentiële context passend zijn.

In de periode januari-mei 2016 is deze werkgroep driemaal bijeen gekomen. ‘Gedragswerk’ heeft deze overleggen voorbereid, de verslaglegging verzorgd en de opbrengst beschreven.

Gericht op de samenwerking tussen onderwijs in geslotenheid en het middelbaar beroepsonderwijs:

- In het najaar van 2015 heeft de taakgroep onderwijs in geslotenheid overleg gehad met de MBO Raad over de mogelijkheden om de aansluiting tussen onderwijs in geslotenheid en het MBO te verbeteren. ‘Gedragswerk’ speelde op verzoek van de taakgroep hierbij een actieve rol. Na dit overleg is er een werkgroep gevormd die twee conferenties over dit thema heeft voorbereid. Gedragswerk is deelnemer aan deze werkgroep. Deze conferenties vonden plaats in februari en mei, onder (mede)voorzitterschap van Gedragswerk. De MBO Raad heeft via de Colleges van Besturen contactpersonen op alle MBO’s voor de scholen in geslotenheid aan laten wijzen.
- ‘Gedragswerk’ heeft, samen met een vertegenwoordiger van onderwijs in geslotenheid, een workshop verzorgd op de platformdag passend onderwijs MBO over aansluiting onderwijs in geslotenheid en MBO (november 2015).
- Op verzoek van de directie MBO van het ministerie heeft ‘Gedragswerk’ in juli 2016 consult geboden om de knelpunten en kansen in de samenwerking tussen MBO en onderwijs in geslotenheid te presenteren.

3.1.2.4. ‘Verzuimregistratie’

Vertrekpunt van dit project is de Leerplichtbrief van maart 2015 waarin staatssecretaris Dekker schrijft: *“Ik maak afspraken met de PO-Raad, VO-raad, MBO-raad en Ingrado over hoe scholen hun verzuimregistratie beter gaan benutten om problematisch verzuim in een vroeg stadium te identificeren.”*

Op verzoek van het Ministerie van OCW ontwikkelde ‘Gedragswerk’ in het schooljaar 2015 – 2016 een handreiking, bestemd voor verzuim- en ondersteuningscoördinatoren in het primair- en voortgezet onderwijs.

Hiertoe zijn vier scholen voor voortgezet onderwijs en twee scholen voor primair onderwijs bezocht. Het door deze scholen gevoerde verzuimbeleid is in kaart gebracht en aansluitend geanalyseerd. Op basis hiervan zijn de werkzame factoren van het verzuimbeleid in beeld gebracht. Deze factoren zijn opgenomen in de handreiking. Tegelijkertijd is met elke school ook nog besproken waar verbetering mogelijk is van het beleid. Deze ontwikkelpunten zijn opgenomen in lokale verzuimagenda’s.

De door ‘Gedragswerk’ ontwikkelde handreiking biedt een concrete aanpak om het verzuimbeleid van een school in kaart te brengen en verder te ontwikkelen. Het geeft betrokkenen onder meer handvatten om optimaal gebruik te maken van de gegevens in de verzuimregistratie en daarmee (beginnend) verzuim terug te dringen. Ook is ruime aandacht besteed aan de vraag hoe alle actoren binnen een school betrokken kunnen worden bij een effectieve aanpak van verzuim, mede gericht op het voorkomen daarvan.

De ontwikkelde handreiking is afgestemd met het Ministerie van OCW, DUO, de Inspectie van het onderwijs en Ingrado. Aansluitend is zorggedragen voor landelijke verspreiding in de netwerken van ‘Gedragswerk’ en haar partners.

3.1.2.5. 'Ondersteuning RMC coördinator'

De minister van OC&W wijst er in haar brief *'Extra kansen voor jongeren in een kwetsbare positie'* van 12 december 2014 op dat de decentralisaties op het gebied van passend onderwijs, de participatiewet en de jeugdzorg gemeenten mogelijkheden bieden om voor kwetsbare jongeren extra kansen te creëren door de overgangen tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt en de samenwerking met de jeugdzorg te optimaliseren. Hierbij verwijst de minister onder meer naar de G32. Deze benadrukt het belang van een sluitend regionaal netwerk voor kwetsbare jongeren, waarin steden vanuit hun gemeentelijke regierol samenwerken met het onderwijsveld, werkgevers en de preventieve jeugdzorg. Dit om te voorkomen dat jongeren tussen wal en schip vallen.

In het realiseren van dit sluitende regionale vangnet stelt de minister in haar brief de regionale meld- en coördinatiepunten (RMC's) centraal. Zij dienen zorg te dragen voor de coördinatie van de zorg voor alle jongeren tot 23 jaar die geen onderwijs volgen en geen startkwalificatie hebben.

De minister biedt regio's de ruimte om de vormgeving van een sluitend regionaal vangnet zelf op te pakken en de afspraken die hiervoor nodig zijn helder vast te leggen. Dit natuurlijk binnen de geldende wettelijke kaders. Doel is hierbij voor elke jongere een passende plek te vinden, om op deze manier zo volwaardig mogelijke participatie in de Nederlandse samenleving mogelijk te maken. Het tot stand brengen van de hiervoor vereiste samenwerking en begeleidende overlegstructuur is zeker geen eenvoudige opgave. Al was het maar omdat veel partijen een rol spelen en effectieve samenwerking en communicatie wordt gevraagd op alle niveaus (van bestuur en beleid tot en met de dagelijkse uitvoering).

Op verzoek van het ministerie van OCW en Ingrado ondersteunde *'Gedragswerk'* de RMC-regio's Eindhoven, Friesland, Gooi en Vechtstreek, Hoorn, Noord West Veluwe en Roermond. De doelen van deze ondersteuning waren:

- 1) Het in beeld krijgen van alle kwetsbare (PRO, VSO, entree) jongeren (ook in het voortgezet onderwijs);
- 2) Het in beeld krijgen van het actieve regionale netwerk dat zorgdraagt voor de aansluiting onderwijs en arbeid;
- 3) Het bieden van een raamwerk om vast te kunnen stellen in hoeverre de partners van dit actieve regionale netwerk alle vereiste stappen zetten en dit met de gewenste resultaten;
- 4) Het bieden van een handelingsmodel dat beschrijft welke stappen RMC-regio's op welke wijze kunnen zetten wanneer het actieve regionale netwerk niet doet wat nodig is c.q. niet de gewenste resultaten oplevert.

3.1.2.6. 'Versterking aanpak thuiszittende leerlingen gemeenten'

In het schooljaar 2015 – 2016 wilde Gedragswerk, onder de noemer *'Passend onderwijs zonder thuiszitters'*, de op thuiszitters gericht aanpak van gemeenten versterken. De doelgroep omvatte de afdelingen Leerplicht en de RMC's van de 393 gemeenten die Nederland telt. Het was de ambitie om in het komende schooljaar 30 gemeenten te bewegen tot deelname aan *'Passend onderwijs onder thuiszitters'*. De inzet van Gedragswerk was gericht op de gemeenten en beoogde (langdurig) verzuim en thuiszitten voor alle leer- en kwalificatie plichtige kinderen en jeugdigen in de gemeente(n) te voorkomen en waar nodig op te lossen.

'Passend onderwijs zonder thuiszitters' is uitgevoerd in de gemeenten Alkmaar, Barneveld, Bergen, Castricum, Den Helder, Eindhoven, Haarlem, Heerhugowaard, Heiloo, Hollandse Kroon, Hoorn, Koggenland, Langedijk, Medemblik, Opmeer, Roermond, Schagen, SED (Stede Broec, Enkhuizen, Drechterland), Texel, Uitgeest, Weert.

Bereikt werden 21 gemeenten. De ambitie van 30 gemeenten is derhalve niet gehaald. In goed overleg met het ministerie zijn de niet aan deze activiteit bestede dagdelen gebruikt voor het project *'verzuimregistratie'*.

3.1.2.7. 'Participatie interventieteam ministeries OCW en VWS'

Na aankondiging in de voortgangsrapportage passend onderwijs in november 2015, ging in januari 2016 het interventieteam onderwijs-zorg eind van start. Dit door de ministeries van OCW en VWS in het leven geroepen interventieteam kent drie doelstellingen:

1. Tot een oplossing te komen van hardnekkige complexe casuïstiek, met als resultaat dat kinderen en jongeren de gepaste zorg en ondersteuning krijgen en weer naar school kunnen;
2. Een leereffect bereiken bij de betrokken partijen en de departementen zodat toekomstige complexe casussen anders kunnen worden aangepakt vanuit inzicht in de factoren die in de weg staan van een oplossing;
3. Knelpunten in het werk van de organisaties en/of het systeem oplossen en agenderen.

Het team bestond uit medewerkers van de beide ministeries, meerdere managers van beide ministeries die beschikbaar waren om een rol te spelen in aangemelde casuïstiek en enkele deelnemers uit het veld waaronder 'Gedragswerk'.

Het interventieteam raakte in de loop van het jaar betrokken bij 25 complexe situaties rondom leerlingen. Stuk voor stuk situaties waarin een oplossing verder weg leek dan ooit. Deze betrokkenheid bracht met zich mee dat een lid van het team in gesprek ging met de betrokken partijen, onderzocht wat nodig was om tot een oplossing te komen en vervolgens betrokkenen aanmoedigde om samen op te trekken in de richting van de gewenste en haalbare oplossing.

Al deze situaties werden twee wekelijks besproken in het overleg van het interventieteam. In dit overleg stonden centraal de ontwikkelingen in de 25 complexe situaties en het uitwerken van mogelijke oplossingen (inclusief de vraag wat er voor nodig was om "onwillige" partijen mee te krijgen. 'Gedragswerk' speelde een actieve, adviserende rol in deze overleggen. Daarnaast was 'Gedragswerk' als uitvoerende partij betrokken bij het leeuwendeel van de door het Interventieteam opgepakte complexe situaties.

In de loop van het jaar verzorgde 'Gedragswerk' daarnaast voor alle leden van het interventieteam een vaardigheidstraining 'Effectief communiceren en samenwerken in complexe situaties. Ook werd een presentatie verzorgd over het thema 'complexe situaties' voor de bij het Interventieteam betrokken directeuren van beide ministeries.

3.1.3. Verbinding landelijke werkagenda passend onderwijs

Ook in het schooljaar 2015 – 2016 was 'Gedragswerk' actief op landelijk niveau. De samenwerking is voortgezet met landelijke partijen zoals De Onderwijszorgconsulenten, de VNG, de Ministeries van OCW, VWS en V&J, LECSO, Ingrado, LBBO, ZieZon, ECE, NJI en Ouders & Onderwijs. Dit vooral ook om werk te maken van de noodzakelijke verbindingen op het niveau van de landelijke werkagenda passend onderwijs. Een verbinding waar 'Gedragswerk' ook voor zorgdraagt in al haar interventies, activiteiten, projecten en werkbijeenkomsten.

In dit verband is vermeldenswaardig dat 'Gedragswerk' al enkele schooljaren ook een bijdrage levert aan de uitwerking van de 'gezamenlijke werkagenda passend onderwijs'. Meer in het bijzonder aan thema 3 van de gezamenlijke werkagenda verbinden passend onderwijs, preventie, jeugdhulp en participatie. In het schooljaar 2015 – 2016 is een bijdrage geleverd aan de uitwerking van de gezamenlijke ambitie en aanpak van betrokken partners. In het kader hiervan zijn de vraagstellingen geïnventariseerd van primair-, voortgezet-, en middelbaar beroeps onderwijs met betrekking tot het voorkomen van thuiszitten. Aansluitend zijn de geïnventariseerde vraagstellingen:

- a) Uitgewerkt in lokale en regionale actieprogramma's;
- b) Vertaald naar landelijke handreikingen;
- c) Gedeeld met het onderwijsveld door middel van voorlichting en verschillende werkbijeenkomsten.

3.2. Verspreiding van de methodiek 'Gedragswerk'

Werkbijeenkomsten

Tijdens congressen, symposia en studiedagen, georganiseerd door samenwerkingsverbanden passend onderwijs, scholen, ouderorganisaties zoals Ouders & Onderwijs, LECSO, VNG, gemeenten, RMC's, jeugdzorginstellingen en beroeps- en brancheorganisaties (zoals NVS/NVL, Ingrado, PO-Raad, of LBBO), werden 45 werkbijeenkomsten uitgevoerd. In deze bijeenkomsten stonden telkens de methodiek 'Gedragswerk' centraal en de vraag wat het realiseren van passend onderwijs vraagt van de deelnemende professionals en ouders en hoe zij daadwerkelijk kunnen doen wat nodig is.

Website

De website werd volgens plan maandelijks redactioneel onderhouden. Nieuwe hulpmiddelen en informatie werden via de website onder de aandacht gebracht van de doelgroepen van 'Gedragswerk'.

Telefonisch spreekuur

Ook het telefonisch spreekuur werd gerealiseerd zoals voorgenomen (232 contacten). De idee om het spreekuur te beperken tot twee uur per dag, is al in een vorig schooljaar onrealistisch gebleken. Vragenstellers bellen inmiddels van de vroege ochtend tot in de avond, of zelfs in het weekend. In het schooljaar 2015 – 2016 is om deze reden de bereikbaarheid van 'Gedragswerk' verder verbeterd.

Mailingen

In het schooljaar 2015 – 2016 werden mailingen (E-zines) verzorgd in september, november, december, januari, maart en mei. Met deze zes mailingen gingen informatie en hulpmiddelen mee. De hulpmiddelen werden ook gepubliceerd op de website. In dit schooljaar werden toegevoegd:

Passend onderwijs vraagt om een scherp oog

Dankzij de gemotiveerde en deskundige inzet van vele onderwijsprofessionals realiseert het Nederlandse onderwijs al jaren voor het leeuwendeel van alle kinderen passend onderwijs. Maar er zijn ook kinderen voor wie passend onderwijs allesbehalve vanzelf spreekt. Een scherp oog voor risicovolle 'kantel'-situaties kan uitkomst bieden. Hoe werkt dat?

Hulpmiddel actietafel thuiszitters

Gedragswerk maakt al sinds 2005 gebruik van actietafels. Deze richten zich op alle leer- en kwalificatieplichtige leerlingen die om welke reden dan ook geen onderwijs krijgen. Situaties waarin het maar niet wil lukken om tot een oplossing te komen. De actietafel brengt in deze situaties de juiste mensen in positie en beweegt hen datgene te doen wat nodig is. Dit hulpmiddel helpt veldpartijen die zelf een actietafel in het leven willen roepen.

Passend onderwijs vraagt om creatieve experimenten

In complexe situaties zijn vaak creatieve experimenten nodig om passend onderwijs te realiseren voor leerlingen. Eenvoudigweg omdat niemand ooit eerder te maken kreeg met deze vraag of dit probleem en er geen voor de hand liggende aanpak beschikbaar is. Ook specialisten beschikken hier nog niet over. Wat te doen? Mens durf te experimenteren.

De werkagenda

Met deze werkagenda beschrijven professionals en ouders hun volgende experiment 'passend onderwijs zonder thuiszitters'.

Werken met kantelteams

Deze handreiking beschrijft de methodiek van de kantelteams.

Wat is experileren?

Dit hulpmiddel beschrijft hoe met experileren kan worden geleerd door te experimenteren. Wat zijn de belangrijkste verschillen tussen "gewoon doen" en experileren? Hoe dit leerproces te organiseren?

Leren in het kwadraat

Hoe te leren van de ervaringen van mensen elders in het land? Hoe andere mensen in het land te laten leren van de eigen ervaringen?

Plan- en ordenformulier experileren

Dit formulier helpt om de eerste stappen te zetten en een eerste experiment voor te bereiden.

Uitgevoerd conform activiteitenplan.

3.3. Evaluatie

Zoals gebruikelijk is een online evaluatie uitgevoerd van 'Gedragswerk'. Dit met als doel concreet inzicht te verschaffen in de effectiviteit van 'Gedragswerk'. Deels maakt 'Gedragswerk' de effectiviteit jaarlijks al zichtbaar in haar rapportages. Het gaat dan om procesresultaten zoals (1) het aantal regio's waarin een actieve rol wordt gespeeld, (2) het aantal onderwijsprofessionals dat een relatie onderhoudt met 'Gedragswerk' en (3) de mate waarin website en hulpmiddelen worden uitgezet in het onderwijsveld. In beperkte mate werd ook al enkele keren inzicht gegeven in het aantal leerlingen dat mede door toedoen van 'Gedragswerk' weer aan boord werd geholpen. Centrale vraag van het evaluatie onderzoek is: *In welke mate slaagt Gedragswerk er in haar ambities te realiseren?*

Dit evaluatieonderzoek werd net als in vorige schooljaren uitgevoerd met gebruikmaking van Internet. Op de website www.gedragswerk.nl is een enquête opgenomen die elektronisch kan worden ingevuld en verzonden. Deze enquête bestaat uit 16 vragen.

Respondenten werden geworven met een persoonlijke oproep tijdens workshops en interventies, of per e-mail. Daarnaast werd via de e-zines, de website, LinkedIn en Twitter een oproep gedaan. Ook werd in een afzonderlijke mailing aandacht gevraagd voor deze evaluatie. Hiervoor werd gebruik gemaakt van het actuele adressenbestand van 'Gedragswerk'.

In totaal ontvingen wij 87 ingevulde en bruikbare enquêtes. In deze rapportage alleen een samenvatting van de belangrijkste uitkomsten.

Typering respondenten

Het leeuwendeel van de respondenten is professional en achtereenvolgens afkomstig uit het primair onderwijs (28%), het voorgezet onderwijs (32%), gemeenten (25%). Daarnaast vulden ouders de enquête in (15%).

Belangrijkste resultaten

'Gedragswerk' wordt overwegend als effectief beoordeeld.

- Van de respondenten waarbij samenwerking aan de orde was, maakt 80% kenbaar dat Gedragswerk een positief effect had;
- Van deze respondenten vindt 90,0% dat sprake was van een positief effect op de kwaliteit van de samenwerking. Daarnaast ziet 80,2% van de respondenten een positief effect op het resultaat van de samenwerking en op de bevordering van de actieve deelname van diegenen die nodig zijn.
- Van de respondenten is 72,4% van mening dat de noodzakelijke kennis toeneemt door de inzet van 'Gedragswerk'. Daarnaast vindt 67,8% dat noodzakelijke vaardigheden worden ontwikkeld en dat de motivatie toeneemt door de samenwerking met 'Gedragswerk'.

- Worden – mede – door de inzet van ‘Gedragswerk’ ook leerlingen aan boord geholpen? Net als voor de sparring partners, is dit ook voor de respondenten niet altijd zichtbaar. Vandaar dat slechts een minderheid van de respondenten het aandurft een schatting te geven. Zij komen gezamenlijk tot een schatting van 73 leerlingen.